

Anton Luka Šijanec, 1. a
profesor: Gregor Križ, mag. prof.

Gimnazija Bežigrad, Ljubljana
petek, 13. marec 2020

Dokazovanje katalizatorjev

Vaja pri biologiji v 1. letniku; 24. februarja 2020

<http://razor.arnes.si/~asija3/files/sola/gimb/1/bio/vaje/katalizatorji/>

---

1. Uvod / cilj

Na raziskovalnem delu smo preizkušali različne katalizatorje ter s pomočjo eksperimentov analizirali vpliv različnih dejavnikov na njihovo učinkovitost pri reakcijah.

2. Material in postopek dela ter rezultati

Kot je razvidno iz slik v prilogi, smo v skupini za delo uporabljali naslednja orodja:

- stekleno paličico za drobljenje jeter,
- žličko (spatulo) za prenos sipkih sestavin, bodisi MnO_2 (manganov dioksid) bodisi SiO_2 (kremenčev pesek) in
- epruvete v stojalu kot omejeno in kontrolirano območje za potek reakcije.

Reakcijo katalizatorjev z vodikovim peroksidom (H_2O_2) smo ponovili

- s kuhanimi jetri (organski katalizator),
- s surovimi jetri (organski katalizator),
- s krompirjem (organski katalizator) in
- z manganovim dioksidom (anorganski katalizator).

Vsak katalizator smo namestili na dno epruvete in vsaki epruveti dodali en mililiter vodikovega peroksida ter zaznavali morebitne spremembe temperature, mehurčke in šumeč zvok.

2.1. Primerjava anorganskega in organskega katalizatorja

Navodilo: V eno epruveto dajte približno desetino grama kremenčevega (SiO_2) peska (za konico spatule ali žličke), v drugo pa enako količino manganovega dioksida (MnO_2). V vsako vlijte en mililiter H_2O_2 (do višine enega centimetra nad dnom epruvete). Opazujte in si zabeležite, kaj se zgodi. (Glejte, poslušajte, povohajte, preverite, če pride do sprememb temperature – prislonite epruveto na hrbtno stran dlani).

Reakcija je potekla le v epruveti z manganovim dioksidom, kar nakazuje na to, da kremenčev pesek bodisi ni bodisi ni dovolj močen katalizator da bi potekla reakcija.

2.2. Učinek encima

Navodilo: *Odrežite košček jeter velikosti manjšega grahovega zrna in ga dajte v čisto epruveto. V drugo epruveto dajte košček krompirja enake velikosti. V obe vlijte po en mililiter vodikovega peroksida. Zabeležite rezultate. Hkrati tudi preverite, ali se temperatura epruvete spremeni.*

Reakcija v epruveti z jetri je potekla hitreje in je potekala bolj burno (več in večji mehurčki), torej lahko sklepamo, da vsebuje več encimov ali pa so le-ti bolj učinkoviti.

2.3. Ponovna uporaba encima

Navodilo: *Polovico tekočine, ki je ostala v epruveti z jetri pri prejšnjem poskusu, prelijte v novo epruveto. Prav tako prerežite košček jeter, eno polovico vrnite v epruveto s preostankom tekočine, drugo dajte v novo epruveto s polovico tekočine iz prejšnjega poskusa. V eno od obeh epruvet vlijte en mililiter svežega vodikovega peroksida, v drugo pa dodajte košček še neuporabljenih jeter. Zabeležite rezultate.*

Epruveta, ki je vsebovala nova jetra, je po dodajanju vodikovega peroksida v obe epruveti izdelala večji stolpec mehurčkov kot tista z že uporabljenimi jetri. Sicer to ne pomeni bolj burne reakcije, slednja je namreč potekla v epruveti s starimi jetri in novim vodikovim peroksidom, večji stolpec mehurčkov pa ni nastal, ker je tako burna reakcija z mehurčki dvignila košček uporabljenih jeter in tem preprečila nadaljnjo reakcijo z odvzemom vodikovega peroksida. Epruveta s starim vodikovim peroksidom je vsebovala počasnejšo in manj obetavno reakcijo.

S tem poskusom smo dokazali, da se encimi lahko ponovno uporabijo.

2.4. Vpliv velikosti jeter na hitrost delovanja encimske reakcije (število aktivnih mest in količina encima)

Navodilo: *V vsako od dveh novih epruvet dajte košček jeter (velikost graha). V eno od obeh dodajte tudi nekaj kremenčevega peska in s stekleno palčko zdrobite jetra. Nato v vsako od epruvet dodajte en mililiter vodikovega peroksida. Zabeležite rezultate.*

S tem, ko je reakcija z zdrobljenimi jetri, ki so predstavljali večji stik z vodikovim peroksidom, potekala hitreje, smo dokazali pozitiven vpliv površine katalizatorja glede na burnost reakcije.

2.5. Vpliv temperature na delovanje encima

Navodilo: *V dveh epruvetah pripravite zdrobljena jetra (kot pri prejšnjem poskusu). V eno epruveto dajte kuhana jetra, v drugo pa surova jetra. V obe epruveti vlijte po en mililiter vodikovega peroksida. Zabeležite rezultate.*

V surovih jetrih je reakcija potekla bolj burno, saj so nekateri encimi s toplotno obdelavo jeter (kuhanje) denaturirali.

3. Izid poskusov

3.1. Prva naloga: Primerjava anorganskega in organskega katalizatorja

Dodane snovi	Sprememba temperature	Hitrost reakcije
Kremenčev pesek+H ₂ O ₂	Ni reakcije (Ni)	Ni reakcije (∞)
Manganov dioksid+H ₂ O ₂	Je (segrevanje)	8 sekund

3.2. Druga naloga: Učinek encima

Dodane snovi	Sprememba temperature	Hitrost reakcije
Surova jetra+H ₂ O ₂	Večja (segrevanje)	Hitrejša in bolj burna
Surov krompir+H ₂ O ₂	Manjša (segrevanje)	Počasnejša in bolj mirna

3.3. Tretja naloga: Ponovna uporaba encima

Dodane snovi	Hitrost reakcije
Sveža jetra+star H ₂ O ₂	Počasnejša in bolj mirna
Stara jetra+svež H ₂ O ₂	Hitrejša in bolj burna

3.4. Četrta naloga: Vpliv velikosti jeter na hitrost delovanja encimske reakcije (število aktivnih mest in količina encima)

Dodane snovi	Hitrost reakcije
Zdrobljena sveža jetra+svež H ₂ O ₂	Hitrejša in bolj burna
Sveža jetra+svež H ₂ O ₂	Počasnejša in bolj mirna

3.5. Peta naloga: Vpliv temperature na delovanje encima

Dodane snovi	Hitrost reakcije
Sveža jetra+svež H ₂ O ₂	Hitrejša in bolj burna
Kuhana jetra+svež H ₂ O ₂	Počasnejša in bolj mirna

4. Diskusija

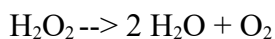
4.1. Kateri plin nastane pri razgradnji H₂O₂?

Kisik, nastaja pa tudi voda.

4.2. Kako to ugotovimo?

S pomočjo tleče trske, ki je ob izpostavljenosti mehurčkom zagorela.

4.3. Napiši kemijsko reakcijo razgradnje H_2O_2 .

4.4. Ali se lahko H_2O_2 razgradi brez prisotnosti katalizatorja?

Da^[2]. Moramo pa dodajati toploto.

4.5. Opiši vpliv temperature na hitrost delovanja encimov.

Encimi pravilno delujejo le v majhnem oknu na točno določeni temperaturi, ob prekomerni izpostavljenosti ekstremnim temperaturam pa lahko ireverzibilno denaturirajo (kuhanje, zmrzovanje).

4.6. Opiši vpliv večjega razmerja površina/volumen zdrobljenih jeter na hitrost delovanje encimov v primerjavi z enim celim koščkom jeter.

Večje kot je opisano razmerje, bolj učinkovita bo reakcija, saj bodo encimi jeter prej prišli v stik z vodikovim peroksidom.

4.7. Se strupeni H_2O_2 pod vplivom delovanja katalaze v celicah živih organizmov spremeni v neškodljive snovi? Utemelji.

Da. V vodo in kisik, ki nista tako zelo zdravju škodljiva kot sam vodikov peroksid.

4.8. Kako bi ugotovili, ali je katalaza tudi v drugih tkivih in organih oziroma organizmih?

Potopili bi omenjena tkiva, organe ali organizme v vodikov peroksid, po možnosti bi jih še dodatno zdrobili, da bi lahko vodikov peroksid prišel v stik s čim večjo površino, nato pa bi s tlečo paličico preverjali, če kakšna reakcija, ki poteka, sprošča kisik.

5. Zaključek

Z raziskavo smo ugotovili, kako nekateri dejavniki vplivajo na delovanje encimov in kako se encimi v različnih katalizatorjih in encimi na splošno obnašajo.

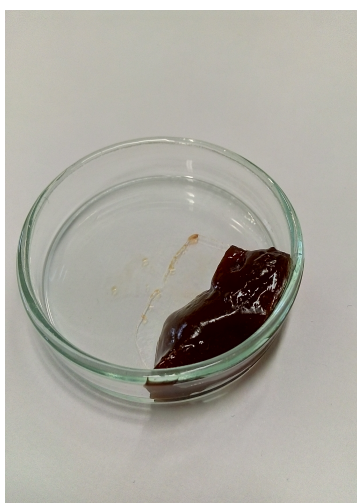
6. Viri

1. Slikovni viri in viri posnetkov: Anton Luka Šijanec. 2020. Dostopno na naslovu: <http://razor.arnes.si/~asija3/files/sola/gimb/1/bio/vaje/katalizatorji/>.
2. Neznani uporabnik na Dijaski.net. *Gradivo: Delovanje enostavnih katalizatorjev [34]*. 2018 [citirano dvanajstega marca 2020]. Dostopno na naslovu: https://dijaski.net/gradivo/bio_vaj_delovanje_enostavnih_katalizatorjev_34.

7. Priloge

Priloga 4: Manganov dioksid

Priloga 6: Surova jetra

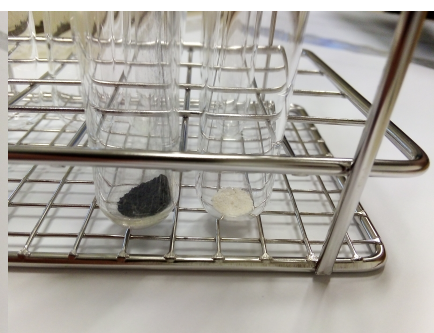
Priloga 5: Kremenčev pesek

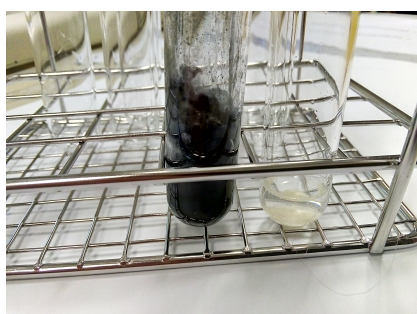
Priloga 1: Kuhana jetra

Priloga 2: Krompir

Priloga 7: Naloga 1: Pred reakcijo

Priloga 3: Naloga 1: Po reakciji

Videoposnetki reakcij so objavljeni na YouTubeu:
naloga 2: reakcija krompirja: <https://youtu.be/v-5ZPdRTYZo>
naloga 2: reakcija jeter: <https://youtu.be/1DObix0ytX0>
naloga 3: <https://youtu.be/04Me8wwRVH0>
naloga 4: <https://youtu.be/zUbriJXOv1I>